

**ХОЙШЛУУЛШГҮЙ АЖИЛЛАГААНЫ ЯВЦАД ЦАГДААГИЙН
АЛБАН ХААГЧИД ТУЛГАЧ БУЙ ХҮНДРЭЛ БЭРХШЭЭЛ,
ТҮҮНИЙГ ШИЙДВЭРЛЭХ АРГА ЗАМ
PROBLEMS FACED BY POLICE OFFICERS IN THE PROCESS
OF WORK WITHOUT DELAY, AND METHODS OF SOLUTION**

Б.Батбаяр

Дотоод хэргийн их сургуулийн ЭЗНУС-ийн

Нийтийн эрх зүйн тэнхимийн багш,

цагдаагийн ахлах дэслэгч

B.Batbayar

Teacher of the Public Law Department of the

Law School of the University of the Interior,

Senior Police Lieutenant

Хураангуй. Хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулж буй цагдаагийн албан хаагчид (ахлагч бүрэлдэхүүн)-д тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлж, хойшлуулшгүй ажиллагааны талаар ойлголт, эрх зүйн үндэслэл, үр дүнг хэрхэн сайжруулах, ойлголт өгөх талаар энэхүү өгүүлэлд авч үзсэн болно.

Abstract: In this article, the purpose of this article is to identify the problems faced by the police officers (supervisors) who are conducting urgent operations, to study how to improve the understanding, legal basis, and results of urgent operations, and to make conclusions and suggestions.

Түлхүүр үг: Хойшлуулшгүй ажиллагаа.

Key word: Immediate action.

ОРШИЛ. Цагдаагийн байгууллагад үүрэг гүйцэтгэж буй албан хаагч, тэр тусам ахлагч бүрэлдэхүүнийг ажлын байрны тодорхойлолтод заагдсан үүрэг гүйцэтгэх явцад хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулах шаардлага бий болдог. Иймээс хойшлуулшгүй ажиллагаа хэрхэн явуулах талаар зарим албан хаагч мэдэхгүйн улмаас үйл ажиллагааны доголдол, иргэдэд өрөөсгөл сэтгэгдэл төрүүлэх, хэн нэгэн этгээдийн хуулиар олгогдсон эрх ашиг хөндөгдөх тохиолдол цөөнгүй гарч байдаг. Тиймээс хойшлуулшгүй ажиллагааны талаар ойлголт, эрх зүйн мэдлэг, уг ажиллагааг хэрэгжүүлэх явцад хэрхэн хүндрэл тулгарч байдаг талаар судалгаа авч, асуудлуудыг тодорхойлох, ахлагч бүрэлдэхүүний мэдлэг, ур чадварыг нэмэгдүүлэх, үүрэг гүйцэтгэх үеийн дутагдалтай талуудыг олж тогтооход чиглэгдсэн.

ҮНДСЭН ХЭСЭГ

Цагдаагийн байгууллагын үндсэн үүрэг болсон гэмт хэрэг, зөрчил илрүүлэх, таслан, зогсоох, урьдчилан сэргийлэх, гэм буруутай этгээдийг баривчлах, цагдаагийн байгууллагад хүргэх, хэргийн газрыг хамгаалах зэрэг яаралтай авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнд хойшлуулшгүй ажиллагаа чухал ач холбогдолтой.

Гэмт хэргийн тухай мэдээллийг ихэнх тохиолдолд цагдаагийн байгууллагын хариуцлагатай жижүүр, эсхүл дарга хүлээн авдаг. Цагдаагийн бусад албаны ажилтнуудаар дамжиж ирсэн мэдээлэл ч байдаг. Цагдаагийн байгууллагад авагдсан мэдээлэл бүр иж бүрэн байдаггүй. Тиймээс авагдсан мэдээллийн мөрөөр шууд хойшлуулшгүй арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх бололцоогүйгээс зарим мэдээллийг асууж тодруулах шаардлага гардаг. Энэ шаардлагыг хангах үүднээс юуны өмнө мэдээллийн эх сурвалжийг гаргаж байгаа хүнийхээ овог, нэр, хаяг утасны дугаарыг тэмдэглэн авах зайлшгүй шаардлагатай байдаг. Хойшлуулшгүй гэдэг нь гэмт хэргийн тухай анхны мэдээ аваад цаг алдалгүй маш түргэн шуурхай, зайлшгүй авч хэрэгжүүлэх гэсэн утга санаа илэрхийлдэг шигээ яарч сандарч, ажил хэргийн мэдлэггүй, болгоомжгүй сонор сэрэмжгүй санааныхаа дур зоргоороо ажиллах тохиолдол цөөнгүй байдаг. Хэрэв ингэж ажиллан төрийн хууль ёс зөрчвөл хариуцлагаас мултрах, хөнгөлөх шалтгаан болохгүй гэдгийг анхаарах нь зүйтэй.

Иймд дуудлага мэдээлэлд очих, албан үүргээ гүйцэтгэх үедээ албаны бэлэн байдлаа хангах, энгэрийн камераа асаах, нэг бүрийн тусгай хэрэгслээ бэлэн байдалд байлгах, тухайн дуудлага мэдээллийн талаар урьдчилсан байдлаар дүгнэлт хийсэн байх, хамтрагчтайгаа уялдаа холбоотой ажиллах, гэмт хэргийг таслан зогсоох, цагдаагийн албан хаагч нь хойшлуулшгүй ажиллагааг хуулийн хүрээнд өөрийн итгэл үнэмшилд тулгуурлан хийж гүйцэтгэх мэдлэг, чадвартай, дадалтай байх зүй ёсны шаардлагатай юм. Хойшлуулшгүй ажиллагааны төрөл, ойлголтыг авч үзвэл, “Хойшлуулшгүй” хэмээх үгийг ХХ-р зууны Монгол хэл бичгийн ухааны доктор Я.Цэвэлийн “Монгол хэлний товч тайлбар толь”-д¹ тодорхойлохдоо “Хойшлуулж огт болохгүй, хойш тавьж огт болохгүй, эрхгүй одоо шаардагдаж байгаа, хойшлуулшгүй асуудал” хэмээн тодорхойлсон байна.

Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны журамд² “Гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэж байгаа болон үйлдсэн тухай үндэслэлтэй сэжиг байгаа тохиолдолд гэмт хэрэг, зөрчлийн шинж тэмдгийг тогтоохын тулд зөвшөөрөл шаардахгүйгээр Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд зааснаар зөвшөөрсөн ажиллагааг ойлгоно” гэж тодорхойлжээ. Мөн Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд³ хойшлуулшгүй ажиллагааг тодорхойлж зааж өгөөгүй боловч “Хойшлуулшгүй тохиолдол” гэсэн нэр томъёог “хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөд ноцтой хохирол учрах, сэжигтэн, яллагдагч оргон зайлах, хэргийн ул мөр, эд мөрийн баримт устгах, зөөвөрлөх, нуун далдлах, үрэгдэх бодит аюул байгааг” ойлгохоор тайлбарласан байна.

Хойшлуулшгүй ажиллагааг хуульд тусгасан байдлыг авч үзвэл, хойшлуулшгүй тохиолдолд гэмт хэрэг зөрчлийг шалгах ажиллагааг: Гэмт хэрэг, зөрчлийг шалгах хойшлуулшгүй ажиллагааны эрх зүйн үндэслэлийг Монгол Улсын Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн⁴ дөрөвдүгээр бүлэгт “Зөрчил шалгах тодорхой ажиллагаа явуулах журам”, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн⁵ 30.7 дахь хэсэгт “Гэмт хэргийн талаарх гомдол мэдээллийг шалгах”, Цагдаагийн албаны тухай хуулийн⁶ дөрөвдүгээр бүлэгт “Цагдаагийн байгууллага, алба хаагчийн тодорхой ажиллагаа явуулах

¹ Цэвэл, Я. Монгол хэлний товч тайлбар толь. -, 1966.

² Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны журам. -УБ., 2018.

³ Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль. // Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл. 2017. №23.

⁴ Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль. // Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл. 2017. №24.

⁵ Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль. // Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл. 2017. №23.

⁶ Цагдаагийн албаны тухай хууль. // Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл. 2017. №8.

журам” 22-46-р зүйл, Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны журмын⁷ код 213-224-т тус тус зааж өгсөн байна.

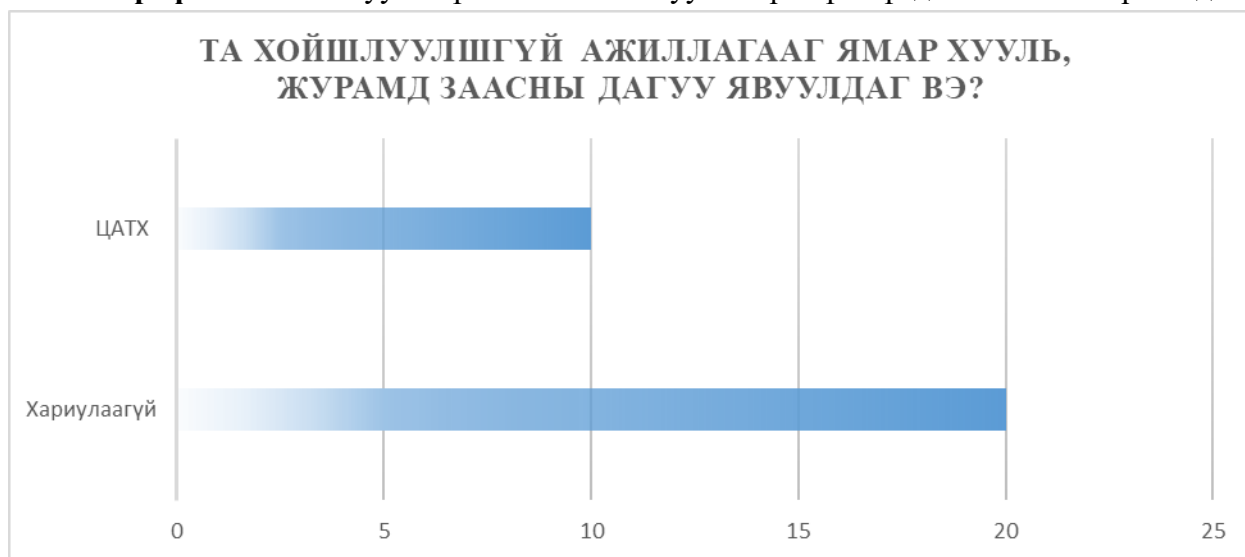
Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулиар эрх бүхий албан тушаалтан болон тэдгээрийн удирдах ажилтны бүрэн эрх, гүйцэтгэх үүргийг тодорхой хуульчилж өгсөн байна. Тухайлбал Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн 4.1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Эрх бүхий албан тушаалтан энэ хуульд⁸ прокурорын зөвшөөрлөөр явуулахаар зааснаас бусад ажиллагааг явуулах шийдвэрийг бие даан гаргана” гэж заасан явдал юм.

Цагдаагийн албан хаагч үүрэг гүйцэтгэх явцад хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулах нөхцөл байдал зайлшгүй таардаг. Энэ үед хүндрэл бэршээл тохиолддог. Тухайлбал, эрх зүйн үндэслэлээ мэдэхгүй байх, хэргийн газарт үзлэг хийх (хэрхэн хийх талаар мэдлэг хомс), эд мөрийн баримт чанараа алдаж болзошгүй нөхцөлд хэрхэн ажиллах, түүнд үзлэг хийх, хохирогчийн биеийн байдал хүнд байгаа тохиолдолд түүнээс хэрхэн байцаалт авах, гэмт этгээдийг эрэн сурвалжлах даалгавар өгөх гэх ойлголтыг ойлгохгүй байх, сум, дүүрэг, хороонд үйлдэгдэж буй гэмт хэргийг илрүүлэх, таслан зогсоох, хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулах, зөрчлийн мэдээллийн санд ажиллах ур чадвар тааруу, тусгай хэрэгсэл дутмаг, ул мөрийг үнэлэх (хэргийн газраас ул мөрийг илрүүлээд гэрэл зураг, дүрс бичлэгээр, ийм техник хэрэгсэл байхгүй тохиолдолд гар зураг, зураглалаар бэхжүүлэх) чадвар дутмаг, таамаглал дэвшүүлэх, таамаглал шалгах, харилцааны ёс зүйн соёлд суралцах гэх мэт хүндрэл тулгарч байдаг. Энэхүү тулгамдаж буй асуудал нь албан хаагчдын чадвахжуулах, энэ чиглэлийн ажлын байран дээрх сургалт дутмаг байгаатай холбоотой гэж үзэж байна.

“Хойшлуулшгүй ажиллагаа” сэдвийн хүрээнд нэгэн аймгийн цагдаагийн газрын эргүүлийн цагдаа, хэсгийн цагдаа, цагдаа жолооч нарыг хамруулан нийт 30 алба хаагчаас 9 төрлийн төрлийн асуумж боловсруулан судалгаа авч анализ хийж санал дүгнэлтээ судалгаанд тулгуурлан боловсруулсан.

Судалгаанд хамрагдсан алба хаагчдын судалгаанд анализ хийж график тоон үзүүлэлт тус бүрээр нь харуулсан байдал

График 1. Хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулах эрх зүйн үндэслэлийн талаарх мэдлэг

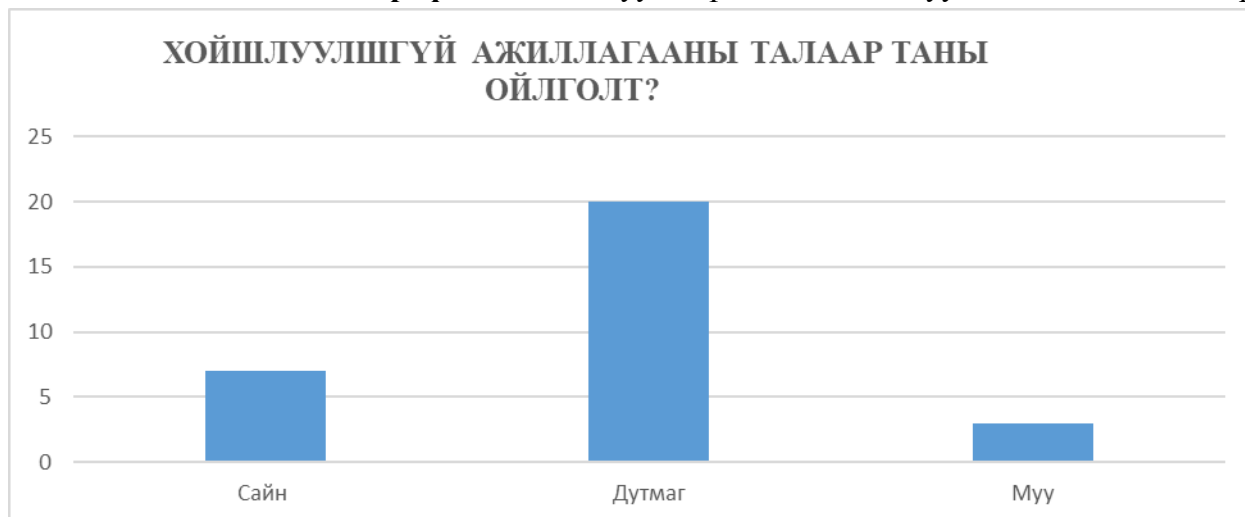

⁷ Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны журам. -УБ., 2018.

⁸ Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль. // Төрийн мэдээлэл эмхэтгэл. 2017. №24.

Дээрх графикаас харахад ахлагч бүрэлдэхүүн хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулах эрх зүйн үндэслэл, ямар хууль дүрэм журмыг баримтлаж ажилладаг талаар цахим орчинд 30 албан хаагчаас судалгаа авч үзэхэд цагдаагийн албаны тухай хууль гэж хариулсан нь 10 албан хаагч буюу 33.3 хувь, хариулаагүй буюу мэдэхгүй гэж судалгаанд хамрагдсан нь 20 албан хаагч буюу 66.6 хувь байгаа нь анхаарал татаж байна.

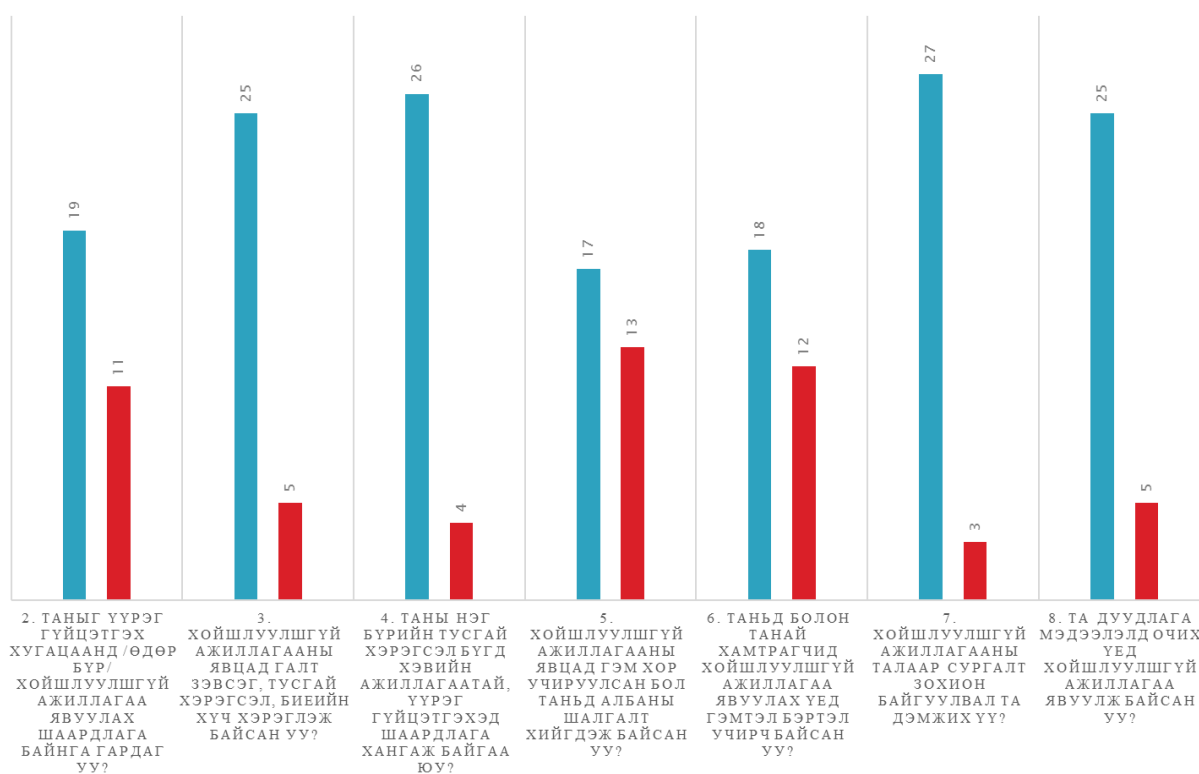
График 2. Хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулах ойлголтын талаар

Нийт санал асуулгад оролцсон албан хаагч нараас хойшлуулшгүй ажиллагааны талаар сайн ойлголттой байгаа 6 албан хаагч буюу 20 хувь, дутмаг ойлголттой байгаа нь 20 албан хаагч буюу 66.6 хувь, ойлголт тааруу мэдэхгүй 4 албан хаагч ба 13.3 хувьтай байгаа нь сургалт явуулж байх нэн шаардлагатай гэж харагдаж байна.

График 3. Хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулах явцад тулгамдаж буй асуудалын талаар

СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Өдөр тутамдаа үүрэг гүйцэтгэх явцад хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулах шаардлага гардаг эсэхэд 19 албан хаагчид буюу 63.6 хувь, хойшлуулшгүй ажиллагааны явцад галт зэвсэг, тусгай хэрэгсэл, биеийн хүч хэрэглэдэг 25 албан хаагч буюу 83.3 хувь, хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулах явцад тусгай хэрэгсэл хэвийн ажиллагаатай эсэхэд 26 албан хаагч буюу 86.6 хувь нь тийм гэж хариулсан, уг ажиллагааны явцад гэм хор учруулсан тохиолдолд албаны шалгалт хийгдсэн байдалд 17 хүнд албаны шалгалт хийсэн гэж хариулсан нь 17 албан хаагч буюу 56.6 хувь, гэмтэж бэрдсэн байдлыг авч үзэхэд 18 албан хаагч буюу 60 хувь, анхаарал татсан судалгаан нь хойшлуулшгүй ажиллагааны талаар сургалт зохион байгуулахад дэмжэх эсэхэд 27 албан хаагч буюу 93 хувь, ажил үүргээ гүйцэтгэх (дуудлага мэдээлэлд очих) үед хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулж байсан эсэхэд 30 албан хаагчаас 25 хүн буюу 83.3 хувь явуулж байсан гэж судалгаанд тус тус хамрагдсан байна. Дээрх графикт дүгнэлт хийхэд өдөр тутмын үйл ажиллагаандаа ахлагч бүрэлдэхүүн хойшлуулшгүй ажиллагааг байнга хэрэгжүүлдэг тул мэдэж, ойлгож хэрэгжүүлэх чадвартай байх нэн шаардлагатай гэж үзэж байна.

ДҮГНЭЛТ

Дээрх судалгаанаас дүгнэн үзэхэд цагдаагийн алба хаагч тэр дундаа ахлагч бүрэлдэхүүнд ажил үүргээ гүйцэтгэх явцад хойшлуулшгүй ажиллагааны талаарх ойлголт дутмаг, шаардлагатай техник хэрэгсэл дутуу мөн хуулийн нэр томъёо тодорхойгүй байгаагаас шалтгаалж алба хаагчийн амь нас, эрүүл мэндэд хохирол учрах, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох үйл ажиллагаанд эрсдэл учирч байна.

Мөн цагдаагийн байгууллагын хүний нөөцийн бүрдүүлэлт дутмаг, ачаалал ихтэй улмаас зарим цагдаагийн ахлагч бүрэлдэхүүн нь (онлайн, танхим)-ийн сургалтад хараахан хамрагдаагүй байдаг тул хойшлуулшгүй ажиллагааны талаар сургалт, мэдлэг дутмаг, энэ талаар давтан сургалтыг танхимаар орж практикт нийцүүлэн мэдлэг олгох шаардлагатай байна.

Цагдаагийн байгууллагад ашиглагдаж байгаа нэг бүрийн тусгай хэрэгслийг цагдаагийн алба хаагчдад хүртээмжтэй биш, ажил үүргээ гүйцэтгэхэд хэрэгцээ шаардлага хангахгүй байгаад үнэлэлт дүгнэлт хийж, шаардлага хангахуйц нэг бүрийн тусгай хэрэгслээр цагдаагийн алба хаагчдыг бүрэн хангах зүйтэй гэж үзэж байна.

САНАЛ

Монгол Улсын Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд “Зөрчил шалгах тодорхой ажиллагаа явуулах журам”, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд “Гэмт хэргийн талаарх гомдол мэдээллийг шалгах”, Цагдаагийн албаны тухай хуульд “Цагдаагийн байгууллага, алба хаагчийн тодорхой ажиллагаа явуулах журам”, Цагдаагийн

байгууллагын үйл ажиллагааны журамд “Хойшлуулшгүй ажиллагаа” гэж 4 өөр нэр томъёоллоор зааж өгсөн байна.

Иймд дээрх 4 төрлийн томъёоллын талаар ахлагч бүрэлдэхүүнд тодорхой мэдээлэл өгөх.

Үүрэг гүйцэтгэхэд шаардлагатай техник хэрэгсэл дутмаг, хүрэлцээ муутайгаас шалтгаалан алба хаагчид эрсдэл учирч болох магадлал нэмэгдэх, эрсдэлийг таслан зогсооход, мөн алба хаагч өөрийгөө хамгаалахад хүндрэл учирч байна. Иймд алба хаагчдын үүрэг гүйцэтгэх нөхцөл боломжийг хангах, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжөөр хангах. Жишээ нь: Энгэрийн камер ажиллахгүй байх/ цэнэг муу барьдаг гэх мэт.

“Хойшлуулшгүй ажиллагаа”-ны талаар сургалт, мэдээ мэдээлэл бага, энэ талаар тусгайлсан сургалт байхгүй байгаа нь дээрх судалгаанаас харагдаж байна.

Иймд ахлагч бүрэлдэхүүнд сургалт явуулахдаа “Хойшлуулшгүй ажиллагаа”-аар тусгайлсан сургалт явуулах, мэдээ мэдээллээр хангах тал дээр дорвитой арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай. (Хойшлуулшгүй ажиллагаа)-ны талаар ахлагч бүрэлдэхүүнд аймаг бүрд танхимаар сургалтыг тогтмол зохион байгуулах.

Цагдаагийн алба хаагч нь нэгэн хэвийн (тухайлбал гэр бүлийн хүчирхийлэл) дуудлагад олон удаа очиж ажлын хэвшмэл арга барилд суралцсан байдаг. Үүнийг олон улсад “Ажлын байны ширтэлт” гэж нэрэлдэг.

Иймд Цагдаагийн байгууллага мэргэжлийн сэтгэл зүйчтэй хамтран ажлын байрны ширтэлтээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор 2 жил тутамд 1 удаа давтан сургалтыг зохион байгуулж байх

Ашигласан материал.

Монгол Улсын хууль тогтоомж:

1.	тухай хууль. (2017)	Цагдаагийн албаны
2.	хянан шийдвэрлэх тухай хууль. (2017)	Эрүүгийн хэрэг
3.	шийдвэрлэх тухай хууль. (2017)	Зөрчил шалган

Ном, сурах бичиг, гарын авлага

4.	хэлний товч тайлбар толь. -УБ., 1966.	Цэвэл, Я. Монгол

Дүрэм, журам

5.	байгууллагын үйл ажиллагааны журам. -УБ., 2018.	Цагдаагийн
6.		www.police.gov.mn

